

Obsah

1.3.2 FINANCOVANIE A FINANČNÉ ZDROJE	10
GRÉMIUM TRETIEHO SEKTORA.....	13
SAIA-SCTS	16
1.4.1 HISTORICKÝ KONTEXT	18

www.euroekonom.sk

1. TEÓRETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANÉHO PROBLÉMU

1.1 TRETÍ SEKTOR - POJEM, VÝZNAM

Od doby Adama Smitha ekonomická teória zdôrazňuje význam súkromných trhov v efektívnej ponuke statkov. Ekonómovia však pochopili a uznali obmedzenia, ktoré majú súkromné trhy v zabezpečovaní určitých základných sociálnych potrieb. Pokusy odstrániť spomenuté nedostatky viedli k postupnému zvyšovaniu úlohy štátu v ekonomike.¹

Napriek tomu treba povedať, že existujú oblasti spoločenského života, v ktorých štát nie je schopný či ochotný čiastočne alebo vôbec uspokojovať potreby občanov.

Mnohí ľudia na Východe i na Západe si začínajú uvedomovať, že voľný trh a slobodné voľby nestačia na budovanie a udržanie zdravých, demokratických spoločností. Trhová ekonomika môže byť účinná pri poskytovaní spotrebného tovaru a služieb, ale v úlohe mechanizmu na uspokojovanie najrozličnejších spoločenských potrieb je už svojou podstatou nedostatočná. Občania však nemôžu byť závislí ani na vláde, ak chcú zabezpečiť, aby boli životne dôležité kolektívne záujmy, ako sú čisté životné prostredie, občianske práva a sociálna starostlivosť, plne uplatňované a chránené.²

V rokoch transformácie ekonomiky v SR sa začína upúšťať od klasického modelu dvojsektorovej ekonomiky. Popri sektore podnikateľskom a vládnom sa postupne tvorí sektor mimovládny (tretí sektor). Tak sa vytvára priestor pre vznik organizácií nového typu - neziskových. Ide o organizácie, ktoré v ekonomike existujú, fungujú a rozvíjajú sa nie s hlavným cieľom dosiahnuť zisk.³

Neziskové organizácie zastávajú v spoločnosti dôležité miesto, pričom veľmi pružne reagujú na jej potreby. Pokrývajú širokú paletu aktivít v oblasti zdravotníctva, sociálnej starostlivosti, kultúry, vzdelávania, ochrany životného prostredia a podobne, čím uspokojujú spoločenské potreby, na ktoré nestačí podnikateľský ani vládny sektor. Takto tretí sektor pomáha uskutočňovať vyvážený spoločenský rozvoj.

¹ Stiglitz, J.: Ekonomika verejného sektora, Grada Publishing, Praha 1997, str. 43

² Siegel, D. - Yancey, J.: Znovuzrodenie občianskej spoločnosti, Rockefeller Brother Fund Inc., USA 1992, str. 16-17

³ Kuvíková, H.: Úloha neziskových organizácií v procese transformácie verejného sektora, str. 35

TERMINOLÓGIA

Spoločenské zmeny po novembri 1989 vniesli do nášho života viaceré nové skutočnosti. Jednou z nich je prudký rozvoj tretieho sektora, mimovládnych organizácií a dobrovoľníctva. Tento nový fenomén si vyžiadal zavedenie nových pojmov, ktoré sa iba postupne udomácňujú.⁴

Skôr než sa začneme bližšie zaoberať skúmanou problematikou, je nutné vysvetliť pojmy, ktoré sa používajú v danej oblasti. V nasledujúcom texte preto uvádzame prehľad a objasnenie terminológie.

Niektoré pojmy označujúce novú spoločenskú realitu najmä spočiatku nevzbudzujú nijaké konkrétne asociácie a môžu vzniknúť skôr ako abstraktné koncepty (napríklad „občianska spoločnosť“). Môže sa to stať aj vtedy, keď ide vlastne o pojmy staronové (napríklad „akcie“, „dlhopisy“ a podobne). Inokedy zas je sociálna skutočnosť natoľko bohatá a pestrá, že sa ťažko hľadá presnejšie terminologické vyjadrenie. Existujú tiež pojmy, ktoré v našej spoločnosti kedysi niečo znamenali, neskôr sa však, často pod tlakom nedemokratickej politickej reality, zo života vytratili (napríklad „charita“). A napokon existujú aj pojmy, ktoré sú k nám prenesené z iného prostredia, kde mali iný význam, inú históriu, iný spoločenský či právny status, čo do istej miery platí i pre pojmy používané v oblasti, ktorá bude predmetom nášho záujmu, a pre ktorú sa ako jedno zo súhrnných označení vžil názov **tretí sektor**.

Výrazom **tretí sektor** sa poukazuje na to, že ide o sektor pôsobiaci v priestore medzi štátom a trhom. Pri označení **neziskový sektor** sa kladie dôraz na to, že na rozdiel od komerčných a ziskových organizácií cieľom nie je vytvárať zisk a rozdeľovať ho medzi vlastníkov. Ak sa nejaký zisk dosiahne, vracia sa späť do ďalších verejno-prospešných programov. Termínom **dobrovoľnícky sektor** sa vyzdvihuje podiel dobrovoľníkov, spoločná dobrovoľná činnosť i určitý dobrovoľnícky podtext, ktorý je tomuto sektoru vlastný. Výraz **nezávislý sektor** naznačuje nezávislosť sektora od štátu a od trhu (hoci ide o nezávislosť relatívnu, pretože sektor dostáva prostriedky aj od štátu a od súkromnej podnikateľskej sféry).

Pri termíne **mimovládne organizácie (MVO)** - v medzinárodnej komunikácii je zaužívaný termín **non-governmental organizations (NGOs)** - sa zas má na mysli, že ich založenie a činnosť nie sú viazané na rozhodnutia štátneho (vládneho) orgánu a nie sú mu bezprostredne podriadené, sú to teda organizácie neštátneho charakteru.

Výraz **charitatívne, humanitárne, filantropické, dobročinné organizácie** upozorňuje na verejno-prospešný charakter činnosti takýchto organizácií a implikuje tiež dávne tradície dobročinnosti, milosrdenstva, kresťanskej lásky k blížnemu. Prívlastkom **svojpomocné** (skupiny, kluby, organizácie) sa kladie dôraz na vlastné sily, schopnosti a skúsenosti, na vzájomnú pomoc poskytovanú často mimo rámca oficiálnych, profesionálnych služieb.

V zahraničí používaný termín **sektor oslobodený od daní** (tax-exempt sector) zdôrazňuje okolnosť, že v USA a v krajinách Západnej Európy sú organizácie

⁴ Bútorová, Z. - Bútor, M. : Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku I, SPACE - Centrum pre analýzu sociálnej politiky, Bratislava 1996, str. 6

pôsoiace v tomto sektore v rôznej miere oslobodené od niektorých daní (daň z príjmu, daň z majetku), resp. majú iné finančné úľavy. Ďalším označením, používaným najmä v USA, je **súkromný neziskový sektor**, predstavujúci organizácie, ktoré síce vznikli ako súkromné, ale slúžia verejným cieľom.⁵

VÝZNAM

Len máločo malo taký význam pre obnovu demokracie a funkčného trhového systému v Strednej a Východnej Európe ako vznik širokého spektra súkromných, neziskových a mimovládnych organizácií v 80. a začiatkom 90. rokov. Tieto organizácie sa začali zakladať prakticky v každej oblasti vrátane zdravotníctva, predškolskej výchovy, starostlivosti o staršie osoby, ochrany životného prostredia, ľudských práv, pomoci telesne a duševne postihnutým osobám a mnohých ďalších, čím prispievali k vytváraniu čoraz životaschopnejšej občianskej spoločnosti.⁶

„Prechod z centralizovaného hospodárstva k slobodnej trhovej ekonomike prináša pokles životnej úrovne, dôsledkom čoho je spoločenská nespokojnosť, ktorá síce nemusí zákonite smerovať proti reformám, ohrozuje však ich podstatu a tempo. Záujmy tých, ktorí znášajú dôsledky hospodárskych zmien, môžu najúčinnejšie chrániť organizácie občianskej spoločnosti.“

Tretí sektor môže pomáhať zmiernovať ťažkosti, ktoré sú sprievodným javom náročnej hospodárskej a politickej premeny. Organizácie tretieho sektora poskytovaním služieb a vytváraním pracovných príležitostí cielene prispievajú k rozvoju hospodárstva. V mnohých prípadoch je prínosom týchto organizácií „verejné blaho,“ nemerateľné v hodnotách priameho ekonomického dopadu. Decentralizácia v Strednej a Východnej Európe, ako i v krajinách Spoločenstva nezávislých štátov, umožnila tretiemu sektoru poskytovať také služby, ktoré predtým zabezpečoval len štát. Presun kompetencií smerom k tretiemu sektoru odzrkadľuje celosvetovú tendenciu, pri ktorej narastá dôležitosť tretieho sektora.⁸

V celkovom kontexte Stredovýchodnej Európy sú neziskové organizácie dôležitou alternatívou - alebo partnerom - pre štát pri ochrane verejného blaha pred zanedbávaním. Súčasné hospodárske ťažkosti si vyžadujú rýchly vývoj nových

⁵ Bútorová, Z. - Bútor, M. : Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku I, SPACE - Centrum pre analýzu sociálnej politiky, Bratislava 1996, str. 6-7

⁶ Ledvinová, J. : Peniaze, všade samé peniaze (Získavanie finančných prostriedkov na miestnej úrovni), The Hopkins University Institute for Policy Studies, USA 1997, str. 3

⁷ Emil Constantinescu, prezident Rumunskej Republiky, In: Sprievodca tretím sektorom, publikácia Salzburgského Seminára 1997, str. 7

⁸ Sprievodca tretím sektorom, publikácia Salzburgského Seminára 1997, str. 8

spoločenských faktorov, ktoré by zmiernili dvojitý účinok vládnych úsporných opatrení a úpadok štátom poskytovaných služieb.⁹

Spoločným menovateľom mimovládnych organizácií je, že utvárajú, rozširujú a reprodukovujú tri druhy špecifického spoločenského bohatstva. Prvým je *bohatstvo kognitívne*: MVO prinášajú koncepty, stratégie či teoretické prístupy reagujúce tak na veľké výzvy konca 20. storočia globálneho charakteru (napr. environmentálne problémy), ako aj na rádovo odlišné lokálne či komunitné problémy. Druhým je *bohatstvo praktických skúseností*, zručností, schopností zvládnuť komplikované životné okolnosti. Tretím je *bohatstvo prosociálnych vzorov správania*: solidarita, nezištnosť, obetavosť, svojpomoc - hodnoty, ktoré sa reoprodukovujú a kultivujú práve v prostredí MVO.¹⁰

Podobne ako mnohé sociálne hnutia, aj MVO obohacujú spoločnosť tým, že spoluutvárajú a rozširujú jej kognitívny priestor, jej skúsenostno-zážitkové obzory. Udržiavajú rôznosť prístupov k spoločenským problémom, uchovávajú pluralitu pohľadov. Robia to napríklad tým, že ponúkajú reálne uskutočniteľné alternatívne spôsoby riešenia sociálnych problémov, často lacnejšie a efektívnejšie než riešenia, aké je schopné poskytnúť štát. Navyše často vnášajú do životného a sémantického priestoru spoločnosti také spôsoby uvažovania o kolektívnych hodnotách, ktoré sa neriadia iba normami štátu (byrokratizácia) či normami trhu (inštrumentálnosť a technická efektívnosť). Mnohé MVO tiež ľuďom umožňujú, aby sa neobracali a nespoliehali výlučne či prevažne na „expertov“ a profesionálov, ale aby sa sami podieľali na hľadaní receptov pre riešenie svojich problémov.¹¹

Konkrétny prínos nadácií a iných mimovládnych organizácií je v tom, že: „Tieto organizácie pracujú prakticky vo všetkých oblastiach, takže sa stali súčasťou každodenného života. V zdravotníctve, v oblasti sociálnej je to napríklad pomoc starým ľuďom, narkomanom, bezdomovcom. Mladým ľuďom poskytujú nadácie informácie ako cestovať, študovať, ich prostredníctvom k nám prichádzajú hostia, lektori. Niektoré nadácie zachraňujú kultúrne dedičstvo, iné realizujú ekologické projekty. Mimovládne organizácie sú schopné rýchlo reagovať na to, čo sa deje v spoločnosti, fungujú podľa iných princípov ako byrokratické štátne orgány alebo podnikateľský sektor. V treťom sektore pracujú väčšinou ľudia z čistých ideálov a sú ochotní venovať svoj čas i financie pre dobrú vec.“¹²

⁹ Siegel, D. - Yancey, J. : Znovuzrodenie občianskej spoločnosti, Rockefeller Brothers Fund, Inc., USA 1992, str. 17

¹⁰ Bútorová, Z. - Bútor, M.: Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku I, SPACE - Centrum pre analýzu sociálnej politiky, Bratislava 1996, str. 15

¹¹ tamtiež, str. 15-16

¹² Pavol Demeš, hovorca Grémia tretieho sektora, In: Čechová, S.: Zákon o nadáciách, cesta do minulosti, týždenník Mosty č. 45 / 1996, str. 2

Napriek jeho životaschopnosti a významu má neziskový sektor na Slovensku, podobne ako v iných krajinách strednej a východnej Európy, ešte stále len čiastočnú podporu tak verejnej mienky, ako aj vládnej politiky. Táto závažná skutočnosť mu značne sťažuje podmienky existencie a efektívneho fungovania.

1.2 ORGANIZÁCIE POSOBIACE V TREŤOM SEKTORE

Mimovládne neziskové organizácie pôsobiace v treťom sektore majú zvyčajne niekoľko spoločných základných čŕt:¹³

- a) Sú verejnoprospešné, ich prostredníctvom sa občania podieľajú na verejnoprospešných aktivitách (napríklad v oblasti humanitarnej a charity, sociálnej starostlivosti, v starostlivosti o mládež, deti, starých ľudí, zdravotne postihnutých, v oblasti vzdelávania, kultúry, životného prostredia, ochrany ľudských práv a podobne).
- b) Majú formálnu štruktúru, sú do istej miery inštitucionalizované, zväčša ako právne subjekty. Tým môžu vstupovať do zmluvných vzťahov.
- c) Rešpektujú neziskové rozdelenie finančných prostriedkov, to znamená, že ich cieľom nie je vytvárať zisk pre svojich majiteľov. Eventuálny zisk sa vracia späť do programov súvisiacich so základným poslaním organizácie. Tým sa odlišujú od podnikateľského sektora.
- d) Sú súkromné, čiže inštitucionálne oddelené od štátu. Nie sú súčasťou štátneho aparátu, v ich správnych radách neprevládajú vládni úradníci.
- e) Fungujú na princípe samosprávy, nekontroluje ich ani štát, ani inštitúcie stojace mimo nich. Po zaregistrovaní sa ich činnosť riadi zriaďovacími dokumentmi. Majú vlastné kontrolné mechanizmy určené správnu či dozornou radou, prípadne členskou základňou. Ich finančné operácie má právo kontrolovať sponzor a riadia sa daňovými predpismi.
- f) Hoci sú súkromné, samosprávne a nezávislé od štátu, slúžia verejnoprospešným cieľom, a preto zvyknú dostávať príspevky od štátneho sektora, či už z centrálnych, regionálnych alebo miestnych zdrojov. Štát ich činnosť podporuje aj daňovými úľavami.
- g) Predstavujú doplňujúce zdroje na riešenie verejných problémov, nenahrádzajú štát, súkromný sektor či vládnych zamestnancov, sú skôr potenciálnymi partnermi pre podnikateľov a štát.
- h) Mávajú dobrovoľnícky charakter, to znamená, že sa v nich významne prejavuje určitý stupeň dobrovoľnej účasti. Platí to tak pre dobrovoľných pracovníkov, ako aj pre členov správnych rád. Prijímajú dary i dobrovoľné príspevky v podobe neplatennej práce. Často organizujú zbierky na humanitné a charitatívne ciele.

¹³ Bútorová, Z. - Bútor, M.: Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku I, SPACE - Centrum pre analýzu sociálnej politiky, Bratislava 1996, str. 8-9

Podľa zjednodušenej klasifikácie (z hľadiska druhu činnosti) môžeme mimovládne organizácie rozdeliť nasledovne:¹⁴

- Prvým typom sú nadácie a občianske združenia, ktorých cieľom je verejnoprospešná činnosť, služba verejnosti v oblasti sociálnej, charitatívnej, humanitnej, vzdelávacej a tiež v oblasti ľudských práv, kultúry a využívania voľného času.
- Druhým typom sú členské organizácie rôznych profesií - podnikateľské asociácie či kluby, ktoré bránia záujmy svojich členov.
- Tretím typom sú organizácie, tvoriace infraštruktúru tretieho sektora, ktoré slúžia prvým dvom typom či už financovaním ich činností alebo poskytovaním služieb.

ORGANIZAČNO - PRÁVNE FORMY

Právny systém na Slovensku upravuje v súčasnosti tieto základné typy právnických osôb, ktoré fungujú v treťom sektore:

Nadácie

(Upravuje ich Zákon č. 207 / 1996 Z. z. o nadáciách.)

Nadácie sú účelovým združením majetku. Ich podstatou je majetok tvorený súborom vecí, peňažných prostriedkov, cenných papierov a iných peniazmi ocniteľných hodnôt, ktoré zriaďovateľ určil na plnenie všeobecne prospešného účelu.

Majetok nadácie možno použiť iba na účely uvedené v štatúte a v súlade so zákonom (ten za také považuje najmä rozvíjanie duchovných hodnôt, ochranu ľudských práv, životného prostredia, prírodných a kultúrnych hodnôt a podporu zdravia a vzdelávania), nie na sledovanie súkromného prospechu.¹⁵

Neinvestičné fondy

(Upravuje ich Zákon č. 147 / 1997 Z.z. o neinvestičných fondoch.)

Na rozdiel od nadácie neinvestičný fond je účelovým združením výlučne peňažných prostriedkov (teda nie majetku ako takého), ktoré zriaďovateľ určil na financovanie všeobecne prospešných cieľov. Za takéto sa považujú najmä rozvoj a ochrana duchovných hodnôt, ľudských práv, životného prostredia, prírodných a kultúrnych hodnôt, zdravia, vzdelávania a rozvoj sociálnych služieb. Z prostriedkov

¹⁴ Pavol Demeš, hovorca Grémia tretieho sektora, In: Čechová, S.: Zákon o nadáciách, cesta do minulosti, týždenník Mosty č. 45 / 1996, str. 2

¹⁵ Ako sa vysporiadať so Zákonom o nadáciách, Centrum pre podporu miestneho aktivizmu 1997, str. 15

neinvestičných fondov je možné financovať aj individuálne určenú humanitnú pomoc (napr. financovanie konkrétnej operácie, poskytovanie podpory rodinám, ktoré sa z rôznych dôvodov ocitli v ťažkostiach, ale i kúpu zdravotníckeho zariadenia, rekonštrukcie kultúrnych pamiatok, a podobne).¹⁶

Občianske združenia

(Upravuje ich Zákon č. 83 / 1990 Zb. o združovaní občanov.)

Občianske združenia sú združeniami osôb, ktoré zakladajú občania na uspokojovanie vlastných záujmov. V rámci nich si členovia svojpomocne realizujú zájmovú činnosť, za účelom ktorej sa rozhodli združiť. Samozrejme, tým nie je vylúčená možnosť, aby aj občianske združenia poskytovali všeobecne prospešné služby. O službách poskytovaných občianskymi združeniami sa však predpokladá, že sa budú týkať hlavne ich členov, t.j. úzkej skupiny ľudí, nie verejnosti ako takej. Občianske združenia teda predstavujú platformu pre vyjadrenie a následnú realizáciu predstáv svojich členov.

Občianske združenia nemôžu vzniknúť za účelom zárobkovej činnosti, zabezpečenia riadneho výkonu určitých povolání (napr. za účelom poskytovania právnych služieb a podobne), nie sú dovolené združenia, ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, rasu, pôvod, zmýšľanie, a podobne. Občianske združenia vznikajú na základe vôle minimálne troch osôb, pričom aspoň jeden z nich musí byť starší ako 18 rokov.¹⁷

Môžu to byť spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia a iné občianske združenia.

Neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby

(Upravuje ich Zákon č. 213 / 1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.)

Sú to právnické osoby, ktorých predmetom činnosti je poskytovanie všeobecne prospešných služieb. Za takéto sa považujú služby, ktoré sú poskytované za vopred určených podmienok a sú prístupné pre všetkých užívateľov v rovnakom rozsahu v tej istej oblasti. Ide napríklad o služby v oblasti zdravotníckej a humanitnej starostlivosti, ochrany duchovných a kultúrnych hodnôt, vedy, výskumu, vzdelávania, športu, životného prostredia a podobne.¹⁸

Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby nepredstavuje formu združovania osôb ani majetku.

¹⁶ Ako sa vysporiadať so Zákonom o nadáciách, Centrum pre podporu miestneho aktivizmu 1997, str. 15-16

¹⁷ tamtiež, str. 16

¹⁸ tamtiež, str. 17

1.3 PODMIENKY FUNGOVANIA TRETIEHO SEKTORA

Kvalita, sila a odolnosť tretieho sektora závisia od prostredia, v ktorom majú tieto organizácie vyvíjať svoju činnosť. Zdravému fungovaniu tretieho sektora napomáhajú tri faktory:¹⁹

- A. Legislatíva a právne prostredie
- B. Financovanie a zdroje financií
- C. Organizačné štruktúry a zodpovednosť

1.3.1 LEGISLATÍVA A PRÁVNE PROSTREDIE

Životaschopnosť organizácií tretieho sektora si vyžaduje komplexnú právnu filozofiu, so špecifickým prístupom k tretiemu sektoru. Ako sa uvádza v správe Svetovej banky: „Zákony, ktoré umožňujú zaregistrovať mimovládnu organizáciu ako právnickú osobu, zohrávajú kľúčovú úlohu pri skutočnom uplatňovaní slobody združovania, ktorú chráni medzinárodné a ústavné právo.“²⁰

Pri tvorbe zákonov, ktoré regulujú existenciu, právne a ekonomické postavenie neziskových právnických osôb, majú krajiny medzinárodného spoločenstva podobné záujmy a ciele týkajúce sa obsahu ich právnej úpravy.

Pri koncipovaní zákonov o neziskových organizáciách existuje niekoľko alternatívnych prístupov. Napríklad existuje iba jeden zákon, ktorý sa zaoberá štruktúrou a právnou úpravou týchto jednotiek (ako je tomu v USA a vo Veľkej Británii). V týchto systémoch vznikajú neziskové organizácie, občianske združenia, politické strany a podobne podľa jedinej právnej úpravy.

Naproti tomu existujú štáty so separátnou úpravou pre jednotlivé subjekty. Taká je prax aj v Slovenskej republike.

Vo viacerých krajinách je úprava neziskových právnických osôb už poznačená množstvom existujúcich právnych noriem. Aj v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky sa takéto normy nachádzajú - napríklad v Občianskom zákonníku, v Obchodnom zákonníku - a dajú sa aplikovať aj pre účely neziskových organizácií.²¹

¹⁹ Sprievodca tretím sektorom, publikácia Salzburgského Seminára 1997, str. 9

²⁰ tamtiež, str. 9

²¹ Neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, EPP 14 / 1997, str. 6

V súčasnosti sú hlavnými úpravami organizácií tretieho sektora:

Zákon o združovaní občanov (č. 83 / 1990 Zb.)

Zákon o nadáciách (č. 207 / 1996 Z.z.)

Zákon o neinvestičných fondoch (č. 147 / 1997 Z.z.)

Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby
(č. 213 / 1997 Z.z.)

Zákonu o nadáciách sa budeme podrobnejšie venovať na konci prvej kapitoly, v časti 1.4.2 o právnom kontexte nadácií v Slovenskej republike.

1.3.2 FINANCOVANIE A FINANČNÉ ZDROJE

Hlavným problémom neziskových organizácií je zabezpečenie finančných prostriedkov na svoju činnosť. V tomto smere sú mimovládne organizácie odkázané na súkromný sektor, štát, ale aj širokú verejnosť.

Pre získavanie finančných prostriedkov sa aj na Slovensku vžil anglický výraz fundraising. Predstavuje plánovitú činnosť účelom ktorej je získanie darcov či sponzorov. Ide o dlhodobý proces, ktorý by mal začínať plánovaním a končiť podrobným hodnotením, na základe ktorého je možné zistiť, ktoré metódy konkrétnej organizácii najviac vyhovujú a sú najúčinnnejšie.

FINANČNÉ ZDROJE

Zdroje financovania môžeme rozdeliť do piatich kategórií:²²

■ **Vládne organizácie (štátne inštitúcie a samospráva)**

Najdôležitejším zdrojom tejto skupiny sú jednotlivé rezortné ministerstvá, ktoré majú svoje grantové systémy. U nich sa môžu neziskové organizácie uchádzať o dotácie. Ďalej sú to štátne fondy a v neposlednej rade sem patria aj rôzne podpory od mestských a okresných úradov.

■ **Nadácie**

Väčšina nadácií na Slovensku nefunguje ako zdroj finančných prostriedkov, ktorý by prideloval granty iným organizáciám, ako je tomu v zahraničí. Skôr naopak: sú zakladané občianskymi združeniami, školami a podobne, aby slúžili ako sprostredkovateľ pre získanie finančných prostriedkov pre organizáciu či výlučne pre vlastné projekty.

Grant je možné získať od zahraničných nadácií alebo nadácií založených na Slovensku zo zahraničných zdrojov.

■ **Podniky**

²² kolektív autorov: Riadenie neziskových organizácií, Nadácia Lotos, Praha 1996, str. 101-102

Niektoré veľké podniky si vybudovali vlastný grantový systém. Na pridelenie grantu vyžadujú písomnú žiadosť s popisom projektu, rozpočtom a informáciami o organizácii žiadateľa. Podané žiadosti potom posudzuje skupina zástupcov podniku.

V prípade malých firiem záleží na osobnom jednaní. Pre väčšinu z nich je často jednoduchšie poskytnúť zdarma svoje služby či výrobky ako finančné prostriedky.

■ **Individuálni darcovia**

Do skupiny individuálnych darcov patria napríklad členovia organizácie, dobrovoľníci, príbuzní cieľových skupín, či ľudia s podobnými záujmami.

■ **Vlastná činnosť**

Vo všeobecnosti môžu mimovládne organizácie vyvíjať zárobkovú činnosť v prípade, že výnosy budú využité na ich pôvodný verejno-prospešný účel. Podľa zamerania organizácie môže ísť napríklad o predaj vlastných výrobkov, organizovanie kultúrnych podujatí alebo verejné dobročinné akcie, akými sú benefičné koncerty, plesy, aukcie, lotérie a podobne.

METÓDY FUNDRAISINGU

Vo fundraisingu sa používa niekoľko rôznych metód oslovenia a komunikácie s potenciálnym darcom. Výber metódy závisí hlavne toho, o akého darcu ide.

Medzi najbežnejšie metódy získavania finančných prostriedkov patria:²³

■ **Osobné návštevy**

Osobné návštevy sú najúčinnjšou a najvýnosnejšou metódou získavania finančných prostriedkov. Vyžadujú si dobré komunikačné schopnosti. Používanie tejto metódy môže pre žiadateľa znamenať dlhodobé jednania s potenciálnym darcom.

■ **Písomná žiadosť o grant**

Ide o metódu, ktorou sa získavajú finančné prostriedky, obvykle vo väčších sumách, od rôznych inštitúcií v rámci grantových programov. Spolu so žiadosťou o grant treba potenciálnemu darcom poslať vypracovaný projekt a ďalšie požadované náležitosti.

■ **Listová kampaň**

Listovou kampaňou sa nerozumie poslanie osobného dopisu so žiadosťou o finančný príspevok. Jedná sa o veľké množstvo rozoslaných dopisov, obvykle vybranej skupine potenciálnych darcov, ktorých však žiadateľ osobne nepozná.

■ **Telefónny fundraising**

Pri tejto metóde prebieha celá komunikácia s potenciálnym darcom prostredníctvom telefónu. Je účinná najmä pri oslovovaní jednotlivcov či malých podnikov. Používa sa preň aj označenie „fonatón“.

■ **Verejné dobročinné akcie**

Usporiadávaním verejných dobročinných akcií, akými sú napríklad aukcie, plesy, lotérie a podobne, organizácia získava finančné prostriedky, a okrem toho má možnosť o sebe informovať verejnosť a získať nových priaznivcov. Metóda vyžaduje dobré organizačné schopnosti.

²³ kolektív autorov: Riadenie neziskových organizácií, Nadácia Lotos, Praha 1996, str. 103-107

■ Inzercia v masmédiách

Prostredníctvom masmédií organizácie oslovujú širokú verejnosť, prípadne špecifickú skupinu ľudí s rovnakými záujmami (napríklad prostredníctvom odborných časopisov). Pomocou tejto metódy sa zvyčajne získa veľké množstvo menších darov.

Nasledujúca tabuľka znázorňuje efektívnosť metód získavania finančných prostriedkov z rôznych zdrojov.²⁴

Tabuľka č. 1

Metódy získavania finančných prostriedkov a základné skupiny darcov

Metóda	Darca	Nadácie	Občian. združ., cirkevné a iné neziskové organizácie	Podnikatelia, výrobcovia, obchodné organizácie	Vláda, štát	Individuálni členovia, prívrženci, verejnosť
Písanie grant. návrhov		1	3	2	1	4
Reklama		3	3	2	3	1
Podujatia		3	2	2	3	1
List. kampaň		4	2	3	4	2
„Fonatón“		4	2	2	4	1
Osobný kontakt		2	2	1	2	1

Zdroj: Agentúra Focus

1 - najefektívnejšia 3 - menej efektívna
2 - efektívna 4 - neefektívna

Z tabuľky č. 1 je zrejmé, že celkovo najefektívnejšou metódou získavania finančných prostriedkov je osobný kontakt, pričom efektívnejší je pri oslovovaní individuálnych darcov a podnikov ako pri neziskových či štátnych organizáciách. Telefónny fundraising, teda fonatón, je vysoko efektívny pri oslovovaní individuálnych členov, prívržencov, verejnosti, ale úplne nevhodný, ak má byť zdrojom finančných prostriedkov nadácia alebo štát. Podobne ani listová kampaň sa na ich oslovenie nehodí, hoci pri občianskych združeniach, cirkevných a iných neziskových organizáciách alebo individuálnych darcoch sa ukazuje ako efektívna. Pomocou reklamy alebo usporiadaných podujatí sa najľahšie získavajú finančné príspevky od verejnosti. Metóda písania grantových návrhov je najefektívnejším spôsobom získavanie finančných prostriedkov nadácií alebo od štátu. Pomerne efektívna je aj u podnikov, avšak úplne nevhodná je pri individuálnych darcoch.

²⁴ Ledvinová, J. Peniaze, všade samé peniaze (Získavanie finančných prostriedkov na miestnej úrovni), The Hopkins University Institute for Policy Studies, USA 1997, str. 19

Keď si prezrieme tabuľku po jednotlivých stĺpcoch, vidíme, že môžeme pre rôzne typy darcov určiť najvhodnejšiu metódu fundraisingu. Pri nadáciách a štátnych organizáciách je najvyhovujúcejšou metódou jednoznačne písanie grantových návrhov, pri podnikateľoch je to osobný kontakt. U občianskych združení, cirkevných a iných neziskových organizácií nemožno určiť jednu metódu ako najvhodnejšiu. Pri oslovovaní individuálnych členov, prívržencov alebo širokej verejnosti figurujú až 4 metódy ako vysoko efektívne, a to reklama, podujatia, fonatón a osobný kontakt.

Pri získavaní finančných prostriedkov nejde len o získavanie peňazí. Ide aj o získanie priateľov pre organizáciu - ľudí, ktorí veria v jej poslanie a chcú sa zúčastňovať na jej činnosti. Rovnako ako pri iných projektoch by mal fundraising pomôcť aj pri rozvoji inštitucionálnej stránky organizácie. Samoučelné získavanie veľkého množstva finančných prostriedkov nemusí organizácii nevyhnutne pomôcť priblížiť sa k dosiahnutiu jej cieľov.²⁵

1.3.3 ORGANIZAČNÉ ŠTRUKTÚRY

Hoci má rôznorodosť záujmov, zastúpených organizáciami tretieho sektora, odzrkadľovať v spoločnosti jestvujúcu rozmanitosť, môže tretí sektor urobiť aj viac, pokiaľ vie identifikovať ciele spoločné viacerým organizáciám a s nimi spolupracovať. Zastrešujúce organizácie sú schopné zefektívniť komunikáciu medzi tretím a štátnym sektorom. Hoci mnoho mimovládnych organizácií stále ešte nemá dôveru voči zastrešujúcim organizáciám, spojenie sa a spolupráca na spoločných cieľoch umožňuje kvalitnejšie, efektívnejšie a dôkladnejšie poskytovanie služieb.²⁶

V ďalšom texte budeme venovať pozornosť dvom inštitúciám, ktoré značne ovplyvňujú fungovanie tretieho sektora na Slovensku. Sú nimi Grémium tretieho sektora, ktoré predovšetkým navonok zastupuje mimovládne organizácie a Slovenská akademická informačná agentúra - Servisné centrum pre tretí sektor (SAIA-SCTS), ktorá okrem toho, že spolu s Grémiom koordinuje činnosť a pripravuje spoločné podujatia pre neziskový sektor, plní funkciu hlavného informátora neziskového sektora.

GRÉMIUM TRETIEHO SEKTORA

Grémium tretieho sektora (G3S) tvoria demokratickou formou zvolení zástupcovia mimovládnych organizácií (MVO) na Slovensku.

²⁵ Kostolányi, I.: Príprava grantových návrhov, The Hopkins University Institute for Policy Studies, USA 1997, str.5

²⁶ Sprievodca tretím sektorom, publikácia Salzburgského Seminára 1997, str. 17

Základným poslaním Grémia je rozvíjať partnerské vzťahy so zástupcami štátu, samospráv, podnikateľského sektora a odborov, ako aj s národnými a medzinárodnými mimovládnyimi organizáciami. Úlohou Grémia je obhajovať a presadzovať záujmy MVO, vysvetľovať a popularizovať úlohu tretieho sektora doma i v zahraničí.²⁷

Štruktúra a funkčné obdobie Grémia

Grémium je skupina zástupcov mimovládnych organizácií, ktorí sú volení výročnou Stupavskou konferenciou. Kandidáti za jednotlivé sekcie sú nominovaní na predkonferenciách sekcií.

Štruktúra G3S v roku 1997/98:²⁸

- sekcia humanity a charity
- sekcia detí a mládeže
- sekcia vzdelávania a vedy
- sekcia životného prostredia
- sekcia ľudských práv
- sekcia kultúry
- sekcia komunitných iniciatív

Členstvo v Grémiu je čestné a dobrovoľné.

Mandát členov Grémia trvá 1 rok - do konania ďalšej výročnej Stupavskej konferencie.

Členovia Grémia nezastupujú v G3S svoju organizáciu, ale boli zvolení ako osobnosti, uznávané za svoju činnosť v konkrétnej sfére občianskych aktivít.

Hovorca Grémia

Hovorca je jedným z členov Grémia, ktorého volia novozvolení členovia Grémia na svojom mimoriadnom zasadnutí počas výročnej Stupavskej konferencie a svoju voľbu oznámi účastníkom konferencie.

Hovorca informuje verejnosť o rozhodnutiach a stanoviskách Grémia.²⁹

Právomoci Grémia

²⁷ Grémium tretieho sektora, časopis Non-Profit, nov./1997, Spravodaj 1/97

²⁸ Tretí sektor - aktívne za demokraciu, časopis Non-Profit, dec./1997, Spravodaj 5/97

²⁹ Grémium tretieho sektora, časopis Non-Profit, nov./1997, Spravodaj 1/97

- Zastupovať záujmy a potreby MVO navonok. Iniciovat' verejné diskusie, prípadne kampane za presadenie cieľov MVO.
- Vydávať verejné vyhlásenia, v ktorých Grémium formuje svoje stanovisko na obhajobu záujmov MVO. Vydávať aj vyhlásenia k aktuálnym otázkam spoločenského života.
- Uzatvárať dohody o spolupráci s predstaviteľmi štátnej správy a samosprávy, podnikateľov, odborov, prípadne ďalšími.
- Zvolávať raz ročne Stupavskú konferenciu mimovládnych organizácií na Slovensku.³⁰

Povinnosti Grémia

- Zabezpečiť realizáciu uznesení predkonferencií jednotlivých sekcií, ako aj pracovných skupín Stupavskej konferencie.
- Zabezpečiť realizáciu záverov odborných pracovných skupín G3S.
- Monitorovať spoločenskú situáciu a reagovať na aktuálne otázky spoločenského života.
- Pravidelne informovať mimovládne organizácie o prijatých rozhodnutiach a práci odborných skupín Grémia, a to predovšetkým prostredníctvom mesačníka Non-Profit, ale aj ostatných médií.³¹

Zabezpečenie činnosti Grémia

Pre zabezpečenie svojej činnosti si Grémium, ktoré nemá právnu subjektivitu, vytvára sekretariát. Funkciu sekretariátu od roku 1994 vykonáva SAIA-SCTS. Finančné krytie nákladov na administratívne, technické a mediálne činnosti zabezpečuje Grémium tretieho sektora.

Členovia Grémia majú rovnocenné postavenie. Svoju činnosť vykonávajú dobrovoľne a bez nároku na odmenu, pričom sa riadia pravidlami schválenými Grémiom. Tieto sú prístupné verejnosti.

Poslaniu a charakteru činnosti Grémia v súčasnosti najlepšie zodpovedá forma voľného, neformálneho združenia. Grémium tretieho sektora preto nemá právnu subjektivitu.

³⁰ Grémium tretieho sektora, časopis Non-Profit, nov./1997, Spravodaj 1/97

³¹ Grémium tretieho sektora, časopis Non.Profit, nov./1997, Spravodaj 1/ 97

Jednou z úloh Grémia tretieho sektora, vyplývajúcou zo záverov 4. Stupavskej konferencie, bolo iniciovanie vzniku krajských grémií. Regionálna štruktúra reflektuje nové územno-správne členenie Slovenska, v rámci ktorého vzniklo 8 krajov. Proces tvorby krajských grémií sa začal v apríli 1997 a doposiaľ ich vzniklo 7.

Štruktúru a veľkosť krajského grémia si každý kraj určuje sám.

Cieľom činnosti krajských grémií je:

- rozvíjať partnerské vzťahy s predstaviteľmi štátnej správy, samospráv, politických a podnikateľských štruktúr na úrovni kraja
- prostredníctvom systematickej práce s masmédiami propagovať poslanie, aktivity a úspechy MVO, občianskych aktivít a iniciatív
- zlepšiť komunikáciu a informovanosť medzi MVO v rámci kraja a vo vzťahu k celoštátnemu G3S.³²

SAIA-SCTS

Medzi organizácie tvoriace infraštruktúru tretieho sektora patrí Slovenská akademická informačná agentúra - Servisné centrum pre tretí sektor (SAIA-SCTS). Táto organizácia má právnu formu občianskeho združenia, má celoslovenskú pôsobnosť a vďaka svojej činnosti je dôležitým pilierom tretieho sektora na Slovensku.

SAIA-SCTS vznikla v marci 1990 z iniciatívy pracovníkov zahraničného odboru Ministerstva školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky, ktorí sa snažili využiť nové porevolučné možnosti medzinárodnej spolupráce v oblasti vzdelávania.

Štatút nezávislej neziskovej mimovládnej organizácie SAIA získala 1. januára 1992. Od roku 1993 rozšírila svoje aktivity o služby pre nadácie a združenia občanov.

V súčasnosti sa zameriava na oblasť medzinárodného vzdelávania a na poskytovanie služieb pre mimovládne neziskové organizácie. Pôsobí v šiestich slovenských mestách.³³

V rámci činnosti pre tretí sektor SAIA-SCTS poskytuje tieto služby:³⁴

- buduje databázu nadácií a iných neziskových organizácií na Slovensku
- buduje špecializovanú knižnicu tretieho sektora

³² Grémium tretieho sektora, časopis Non.Profit, nov./1997, Spravodaj 1/97

³³ interné informácie SAIA-SCTS

³⁴ tamtiež

- poskytuje školiace a konzultačné služby zamerané na manažment mimovládnych organizácií
- pripravuje školiace programy prispôsobené individuálnym potrebám organizácií a programy podporujúce rozvoj spolupráce na regionálnej úrovni
- participuje na medzinárodnom programe ORPHEUS Európskeho centra nadácií
- vydáva publikácie pre tretí sektor (adresáre, preklady zahraničných materiálov i vlastné publikácie)
- vydáva mesačník pre tretí sektor Non-Profit
- organizuje domáce i zahraničné konferencie a semináre (Stupavská konferencia)
- monitoruje tlač a poskytuje informačné a rešeršné služby z databázy monitoringu neziskového sektora
- poskytuje administratívne služby Grémiu tretieho sektora

1.4 NADÁCIE - CHARAKTERISTIKA

Zákon č. 207 / 1996 Z.z. definuje nadáciu nasledovne:

„Nadácia je účelové združenie vecí, peňažných prostriedkov, cenných papierov a iných peniazmi ocenených hodnôt (ďalej len „majetok nadácie“), ktoré zriaďovateľ určil na plnenie všeobecne prospešného účelu“.³⁵

Ďalej v základných ustanoveniach zákon hovorí, že:

„Nadácia je právnická osoba, do jej postavenia a činnosti môžu štátne orgány zasahovať len v medziach zákona“.³⁶

O účele nadácie platí:

„Nadácia sa zriaďuje najmä na účel rozvíjať duchovné hodnoty, na realizáciu a ochranu ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, na ochranu a tvorbu životného prostredia, na zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt a na podporu zdravia a vzdelávania“.³⁷

³⁵ Zákon 207 / 1996 Z.z.. o nadáciách, str.1486

³⁶ tamtiež

³⁷ tamtiež

1.4.1 HISTORICKÝ KONTEXT

Nadácie majú na našom území veľkú tradíciu. Prvé zmienky o nich siahajú do 16. storočia. Išlo o tzv. seminárne nadácie, v podstate predchodcu študentských nadácií typu štipendií, zriaďovaných katolíckymi šľachticmi v rôznych jezuitských internátoch.

V 18. Storočí, za vlády Márie Terézie a jej syna Jozefa II., boli všetky rakúsko-uhorské nadácie (vrátane študentských) prevzaté pod verejnú správu. Stalo sa tak na základe najvyššieho reskriptu z mája roku 1754. Mal byť zriadený hlavný výkaz o všetkých „fundáciách a ústavoch“ a zároveň sa malo podľa inštrukcie, ktorá bola vydaná súčasne, „vyšetrit“ majetok, jeho užívanie, aj spôsob správy všetkých nadácií. Zároveň bola stanovená zásada vrchného štátneho dohľadu na všetky nadácie.

Podľa rakúskeho práva vykonávali štátny dozor nad nadáciami politické zemské úrady, ktorých úlohou bolo dbať, aby všetko bolo v súlade so zákonmi, a aby sa záväzky nadácií plnili. Zemský úrad mal tiež v kompetencii schvaľovať nadačné listiny (dnešné štatúty). Skôr než ich schválil, predložil ich na vyjadrenie vtedajšej finančnej prokuratúre, ktorá potom mala možnosť pripomienkovať osnovu týchto listín.³⁸

Po rozpade Rakúsko-Uhorska rapídne vzrástol počet spolkov a podobných organizácií. V medzivojnovom období vo vtedajšej ČSR pôsobilo na Slovensku vyše 16 000 osvetových, vzdelávacích, spoločenských, telovýchovných, náboženských, obchodných, divadelných spolkov a združení, a to miestnych i celoslovenských.

Po pomerne krátkom období prvej ČSR bolo dobrovoľné spolčovanie a združovanie pozastavené autoritárskym režimom. Počas existencie Slovenského štátu v rokoch 1939 - 45 boli mnohé spolky rozpustené, posilnil sa policajný dozor nad nimi, oslabil sa vnútrospolková demokracia. Spolky prispôbili svoje stanovky oficiálnej vládnucej národno-emancipačnej ideológii, a niektoré spomedzi svojich členov vylúčili Židov a Čechov.

Po krátkom povojnovom oživení nasledoval ďalší násilný zásah. Po komunistickom prevrate v roku 1948 činnosť spolkov postupne prestala byť hodnotená ako súkromná. Bola odstránená tzv. negatívna úprava, ktorá obmedzovala zásahy štátu, a bola prijatá tzv. pozitívna úprava, určujúca, aké spoločenské aktivity sú prípustné. Likvidáciu pestrého a ťažko zmanipulovateľného spektra slobodných spolkov, stratu autonómnosti voči štátu možno hodnotiť ako hlboké rozrušenie základov občianskej spoločnosti, ktorú zničil už režim v rokoch 1939 - 45.³⁹

³⁸ Plicka, S. a kolektív: Nadácie, spolky, združenia, IPOS 1993, str. 10-11

³⁹ Bútorová, Z. - Bútor, M.: Mimovládne organizácie a dobrovoľníctvo na Slovensku I, SPACE - Centrum pre analýzu sociálnej politiky, Bratislava 1996, str. 10

Novonastolené komunistické režimy neboli ochotné poskytnúť jednotlivcom väčší priestor na účasť v súkromných a samosprávnych skupinách, keďže takáto samospráva bola podľa ich mienky podozrivá a prekračovala prípustné ideologické hranice. Väčšina nadácií, združení a spontánnych občianskych iniciatív bola v 50. rokoch zakázaná. Tie, ktoré prežili, boli znárodnené. V tejto úradne schvaľovacej „občianskej spoločnosti“ dominovali väčšie, tzv. spoločenské organizácie, ako mládežnícke organizácie, rady mieru a spoločnosti pre vzdelávanie dospelých, ktoré boli financované štátom a úzko späté so straníckymi organizáciami.

Mnoho občanov v stredovýchodnej Európe sa odmietlo podriaďovať týmto nanúteným štruktúram. Pasívni odporcovia alebo priami disidenti buď pôsobili v oficiálne schválených skupinách - napr. v kluboch ochrancov prírody a literárnych organizáciách, alebo zakladali ilegálne alebo undergroundové organizácie na zachovanie istej formy kultúrnej, intelektuálnej či politickej autonómie a integrity.⁴⁰

Keďže sa spoločensko-ekonomické prostredie v dôsledku udalostí po 17. novembri 1989 podstatne zmenilo, postupne sa vytvárali nové podmienky pre existenciu a fungovania tretieho sektora na Slovensku, a tak sa začalo nové obdobie zriaďovania a pôsobenia mimovládnych organizácií.

1.4.2 PRÁVNY KONTEXT

V súvislosti so Zákom o nadáciách sa viedlo množstvo polemík a diskusií. Predstavitelia tretieho sektora považovali jeho vládny návrh z decembra 1995 za vyslovene reštriktívny. Na protest zorganizovali v januári 1996 celoslovenskú protestnú kampaň pod názvom Tretí sektor SOS. Zapojili sa do nej stovky mimovládnych organizácií rôznych typov, podporili ju aj odbory, cirkev a mnoho zahraničných organizácií. Medzinárodné inštitúcie vypracovali expertízy, ktoré tiež hodnotili navrhovaný zákon ako reštriktívny.

Napriek tomu bol napokon Zákon o nadáciách až na drobné zmeny prijatý a nadobudol účinnosť 1. septembra 1996. Nadácie mohli pracovať podľa svojich pôvodných štatútov ešte rok, počas ktorého sa museli rozhodnúť, či sú schopné splniť podmienky stanovené zákonom (v tom prípade sa mali preregistrovať), alebo sa radšej zaregistrujú na iný typ mimovládnej organizácie. Od 1. septembra 1997 musia všetky existujúce nadácie splňať podmienky Zákona č. 207 / 1996 Z.z. o nadáciách.

Výsledky procesu preregistrácie nadácií, ktoré poskytlo Ministerstvo vnútra SR v septembri 1997 na tlačovej besede, uvádzame v tabuľke č. 2 na nasledujúcej strane.

⁴⁰ Siegel, D. - Yancey, J.: Znovuzrodenie občianskej spoločnosti, Rockefeller Brothers Fund, Inc. , USA 1992, str.19

Tabuľka č.2

Štatistické údaje o preregistrácii nadácií v SR

/ poskytnuté na tlačovej besede Ministerstva vnútra SR 9. sept. 1997 /

Doteraz evidovaných nadácií	2 634	100 %
procesom preregistrácie prešlo / podaná žiadosť alebo oznámenie /	1 289	48,936
procesom preregistrácie neprešlo / nadácie, ktoré na list MV SR nereagovali /	1 345	51,063

Procesom preregistrácie prešlo na:	1 289	100 %
žiadosť o preregistráciu na nadáciu podalo	396	30,721
-podmienky splnilo a preregistrovalo sa	357	27,695
-podmienky nesplnilo	39	3,025
občianske združenie	259	20,093
neinvestičný fond	108	8,378
nezisk. organ. poskyt. verej.-prosp. služby	5	0,387
záujmové združenie práv. osôb	4	0,310
organizácia s mzn. prvkom	1	0,077
vzalo návrh na preregistráciu späť	10	0,775
oznámilo zrušenie nadácie	506	39,255

Doteraz evidovaných nadácií:	2 634	100 %
preregistrácia na nadáciu	357	13,553
vzalo návrh na preregistráciu späť, nesplnilo podmienky, alebo oznámilo zrušenie nadácie	555	21,070

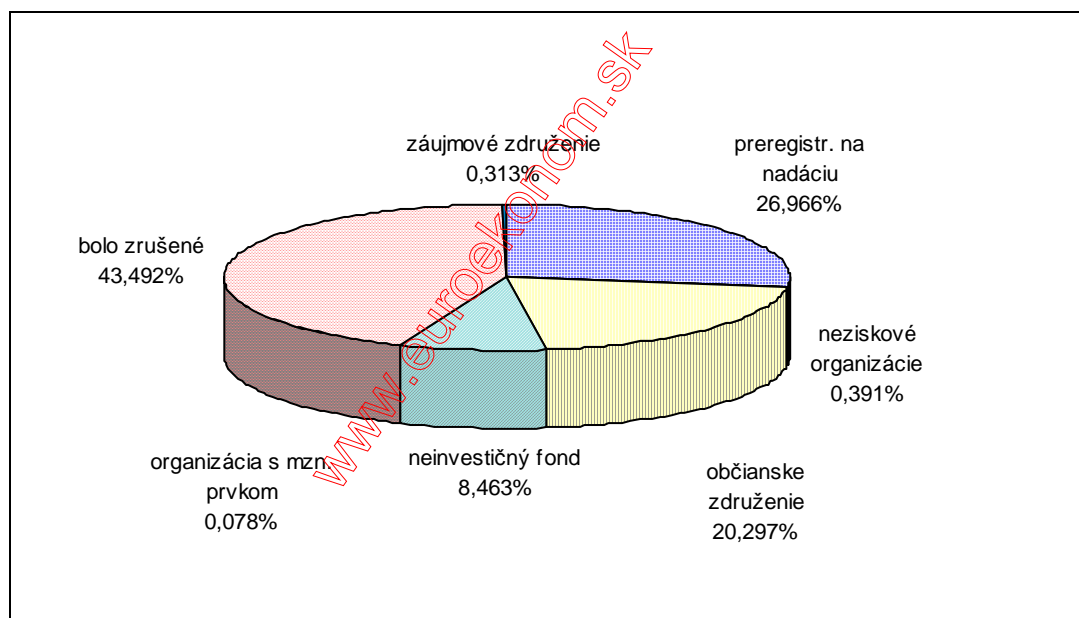
Prameň: časopis Non-Profit sept./1997

V prvej časti tabuľky sú pôvodné nadácie (2634) rozdelené podľa toho, či procesom preregistrácie prešli alebo nie. Treba uviesť, že medzi nadáciami, ktoré procesom preregistrácie neprešli (1345) sú zahrnuté aj také nadácie, ktoré síce v predošlom období boli zriadené, ale nikdy nezačali aktívne fungovať. Väčšinou sa jedná o malé nadácie pri školách či nemocniciach, avšak ich počet nie je štatisticky podložený.

V druhej časti tabuľky sú zahrnuté len tie nadácie, ktoré procesom preregistrácie prešli (celkom 1289). Sú klasifikované podľa organizačno-právnej formy, v ktorej sa rozhodli v budúcnosti pôsobiť. Pre názornejšiu ilustráciu výsledkov procesu preregistrácie nadácií uvádzame údaje z druhej časti tabuľky spracované do grafu č. 1.

Graf č. 1

Výsledky procesu preregistrácie nadácií v SR

Celý graf predstavuje 1 289 nadácií, ktoré procesom prešli, pričom jednotlivé výseky znázorňujú podiely rôznych organizačno-právnych foriem, na ktoré sa dané nadácie pretransformovali.

Najväčší podiel tvoria nadácie, ktoré boli zrušené (43,04%), pričom údaj obsahuje tie nadácie, ktoré oznámili zrušenie, vzali návrh na preregistráciu späť, alebo podmienky na preregistráciu nespĺnili.

Z ostatných nadácií, ktoré sa rozhodli naďalej fungovať, tvorí najväčší podiel tie, ktoré sa preregistrovali na nadácie (27,69%).

Z iných právnych foriem prevažuje občianske združenie, na ktoré sa zmenilo 20,09% nadácií z celkových 1289 a nasleduje neinvestičný fond s 8,38%. Neziskové

organizácie poskytujúce verejno-prospešné služby (0,39%) záujmové združenia (0,31%) a organizácie s medzinárodným prvkom (0,08%) predstavujú nepatrné podiely.

Tretia časť tabuľky vychádza z predchádzajúcich dvoch častí. Vyjadruje, že z pôvodných 2634 nadácií zostalo 357 nadácií, ktoré spĺňajú podmienky Zákona o nadáciách, 555 nadácií bolo zrušených, čo však nie je konečný počet vzhľadom na to, že množstvo nadácií procesom preregistrácie vôbec neprešlo (viď prvá časť tabuľky), a teda nemôžu ďalej fungovať ani ako nadácia ani ako organizácia s inou právnou formou.

OBSAH ZÁKONA Č. 207 / 1996 Z.Z. O NADÁCIÁCH

1. oddiel zákona tvoria **základné ustanovenia**, ktoré definujú nadáciu, vymedzujú účel, na ktorý sa môže nadácia zriadiť, stanovujú povinnú výšku základného imania, ďalej upravujú otázku podnikania nadácií a zakazujú financovanie činnosti politických strán a hnutí z prostriedkov nadácie.

V **2. oddieli** zákon upravuje **zriadenie a vznik** nadácie. Vymenováva náležitosti zriaďovacej listiny a štatútu nadácie, ustanovuje spôsob správy vkladov do nadácie. Ďalej upravuje vznik nadácie, konanie o registrácii, vymenováva podmienky, ktoré musí nadácia splniť, aby mohla byť zaregistrovaná, aj dôvody, pre ktoré môže byť registrácia zamietnutá.

V **3. oddieli** zákon upravuje **zrušenie a zánik** nadácie. Vymenováva spôsoby zrušenia nadácie a ustanovuje prípady, v ktorých sa nadácia zruší rozhodnutím súdu. Upravuje zlúčenie nadácií, zánik a likvidáciu.

4. oddiel ustanovuje **orgány nadácie a ich právomoci**. Zvlášť rozoberá správnu radu, jej pôsobnosť, zloženie, vznik a funkčné obdobie a ďalšie skutočnosti, týkajúce sa správnej rady.

Predmetom ďalšej časti je dozorná rada (revízor), jej právomoci a povinnosti a iné s ňou súvisiace ustanovenia.

V osobitnej časti 4. oddielu sa zákon zaoberá štatutárnym orgánom, ktorým je správca nadácie. Ustanovuje spôsob voľby správcu, možnosť obmedzenia jeho práva a vymenováva dôvody na jeho odvolanie.

V **5. oddieli** venovanom **hospodáreniu nadácie** zákon ustanovuje pravidlá nakladania s majetkom nadácie, vypočítava príjmy a výdavky nadácie, ustanovuje obmedzenie výšky výdavkov na správu nadácie a určuje, ktoré položky do danej kategórie patria.

V ďalšej časti zákon upravuje použitie prostriedkov nadácie tak, aby bol splnený účel, na ktorý boli určené. Zákon tiež ustanovuje povinnosť zostavovania rozpočtu, vedenia účtovníctva podľa Zákona č. 563 / 1991 Zb. o účtovníctve a ustanovuje, kedy je pre nadáciu povinný účtovný audit.

V poslednej časti 5. oddielu sa ustanovuje povinnosť vypracovania výročnej správy a bližšie sa určuje jej obsah.

6. oddiel tvoria **spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia**. V spoločných ustanoveniach zákon upravuje kontrolu nadácií Ministerstvom vnútra SR (ide hlavne o kontrolu plnenia účelu nadácie a plnenia povinností uložených zákonom), ďalej nasledujú ustanovenia o ochrane anonymity darcu, o oznamovacej povinnosti voči daňovému úradu a ustanovenie o zahraničných nadáciách pôsobiacich na Slovensku.

V časti prechodných ustanovení zákon ukladá nadáciám vzniknutým podľa dovtedajších právnych predpisov povinnosť preregistrovať sa do 12 mesiacov od nadobudnutia účinnosti zákona, alebo oznámiť zmenu právnej formy alebo zrušenie nadácie.

Zákon o nadáciách nadobudol účinnosť 1. septembra 1996.

www.euroekonom.sk